

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО.
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА ТА
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

УДК 343.71

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ
ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Волошина Марина Олександрівна,

кандидат юридичних наук, викладач кафедри ОРД та СТ Дніпропетровського ДУВС,
проспект Гагаріна, 26, м. Дніпро, 49005, Україна
ORCID ID - <https://orcid.org/0000-0001-9416-688>
e-mail: Shtabik64@gmail.com

Мета. Метою статті є визначення перспективних напрямків правового регулювання оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України. **Методика.** Методика включає детальний комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу із піднятої проблематики на основі якого робляться обґрунтовані світоглядні висновки та рекомендації щодо розкриття сутності досліджуваних понять. **Результати.** Констатовано що процес правового регулювання оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України складається із великої кількості нормативних актів, положення яких мають спірні або неврегульовані аспекти та існує нагальна необхідність наукового обґрунтування та практичного впровадження змін та доповнень до них. **Наукова новизна.** Вперше проаналізовано фундаментальні дослідження і погляди практиків щодо сучасного стану правового регулювання оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України. **Практична значимість.** Визначено, які саме в нормативних актах містяться колізії та недоліки, які негативно впливають на проведення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції та шляхи їх усунення.

Ключові слова: оперативний пошук первинної оперативно-розшукової інформації, підрозділи Національної поліції України.

M. A. Voloshyna

Candidate of Law, lecturer of the department of Operational and Investigative Activity and Special Equipment Dnipropetrovsk state university of internal affairs
House 26, Gagarin Avenue, Dnipro, 49005, Ukraine
e-mail: Shtabik64@gmail.com

SPECIFIC ASPECTS OF LEGAL REGULATION OF THE OPERATIONAL SEARCH FOR THE
PRIVATE OPERATIVE AND BROADCAST INFORMATION BY NATIONAL POLICE DEPARTMENTS
OF UKRAINE

Goal. The purpose of the article is to determine the prospective directions of legal regulation of the operational search of the primary operational intelligence information by the units of the National Police of Ukraine. **Method.** The methodology includes a detailed comprehensive analysis and synthesis of available scientific and theoretical material on the raised issues, on the basis of which grounded worldview conclusions and recommendations on the disclosure of the essence of the concepts under study are made. **Results.** It was stated that the process of legal regulation of the operational search of the primary operational information by the units of the National Police of Ukraine consists of a large number of normative acts, the provisions of which have controversial or unresolved aspects, and there is an urgent need for scientific substantiation and the practical implementation of amendments and additions to them. **Scientific novelty.** For the first time, fundamental researches and views of practitioners regarding the current state of legal regulation of operational search of primary operational

intelligence information by units of the National Police of Ukraine have been analyzed. Practical significance. It is determined what exactly in the normative acts contain conflicts and disadvantages, which negatively influence on conducting operative search of the primary operational-search information by units of the National police and ways of their elimination.

Key words: *operative search of primary operative-search information, subdivisions of the National police of Ukraine.*

Постановка проблеми Необхідність здійснення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України обумовлюється, перш за все, високою результативністю такої діяльності для досягнення цілей пов'язаних із протидії злочинності. Зокрема, аналіз емпіричного матеріалу переконливо свідчить про те, що саме в результаті проведення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України, спроможна отримати відомості, що становлять інтерес для оперативно-розшукової діяльності або кримінального провадження. До того ж опитані працівники Національної поліції вказують, що сьогодні в практичній діяльності вони стикаються не тільки з колізіями та недоліками чинного законодавства в сфері організаційно-правових аспектів оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України, а з тим, що існують недоліки та прогалини, які в загальному вигляді унеможливають проведення вказаної діяльності.

Враховуючи вказане, вважаємо доцільним розглянути питання правового регулювання оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України, визначити проблемні аспекти та запропонувати перспективні шляхи їх усунення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти здійснення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації розглядалися у працях як О.Л.І. Аркуші, А.В. Баб'яка, Д.В. Бойчука, Е.О. Дідоренка, В.П. Захарова, М.І. Камлика, І.П. Козаченка, О.І. Козаченка, Я.Ю. Кондратьєва, Д.Й. Никифорчука, Ю.Ю. Орлова, В.Л. Ортинського, М.М. Перепелиці, М.А. Погорецького, В.Д. Пчолкіна, М.В. Стацака, А.О. Шелехова, В.В. Шендрика та ін. Однак, перелічені вчені, по-перше, не дійшли до консенсусу щодо змісту оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації та похідних від нього формулювань; по-друге, сьогодні наукова спільнота активно дискутує з практичними працівниками щодо шляхів оперативного пошуку.

Постановка завдання. Метою статті є визначення перспективних напрямків правового регулювання оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України

Виклад основного матеріалу дослідження. В теорії оперативно-розшукової діяльності правове регулювання будь-якої діяльності розглядається декількома шляхами, однак найбільш розповсюдженим є аналіз положень нормативних актів, виокремлення за наявності проблемних аспектів в них та визначення перспективних шляхів їх усунення. В свою чергу ми також зробимо спробу досягнути мети даного підрозділу шляхом розгляду нормативних актів, що входять до системи правового регулювання оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України.

Оперативний пошук первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України не передбачений прямо чинним законодавством України, однак аналізуючи більшість способів отримання первинної оперативно-розшукової інформації можна про те, він є синтезом певних дій оперативного працівника передбачених як права оперативних підрозділів в ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5]. В той самий час, слід відмітити, що всі нормативні акти, які регулюють окреслений процес слід розділити на три групи:

- 1) нормативні акти, які є лежать в основі визначення основних засад здійснення оперативного пошуку;
- 2) нормативні акти, які визначають права та обов'язки суб'єктів, що здійснюють оперативний пошук та передбачають відповідальність за порушення принципу законності під час окресленого процесу;

3) нормативні акти, які визначають організаційно-тактичні засади оперативного пошуку.

Отже, до першої групи беззаперечно слід віднести Конституцію України. Зокрема у вказаному нормативному акті закріплюється:

1) норми, пов'язані із основними правами та свободами особи, що не можуть бути порушені під час ОРД, зокрема оперативного пошуку:

- ст. 21 Конституції України передбачає, що усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними;

- ст.27 Конституції України передбачає, що кожна людина має невід'ємне право на життя;

- ст. 28 Конституції України передбачає, що кожен має право на повагу до його гідності;

- ст. 29 Конституції України передбачає, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність;

- ст. 30 Конституції України передбачає, що кожному гарантується недоторканність житла;

- ст. 31 Конституції України передбачає, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та ін. [1];

2) норми, пов'язані із визначенням основних принципів здійснення ОРД, зокрема оперативного пошуку:

- ст. 55 Конституції України передбачає, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом;

- ст. 56 Конституції України передбачає, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень;

- ст. 57 Конституції України передбачає, що кожному гарантується право знати свої права і обов'язки;

- ст. 58 Конституції України передбачає, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи;

- ст. 60 Конституції України передбачає, що ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази;

- ст. 61 Конституції України передбачає, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення;

- ст. 62 Конституції України передбачає, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду;

- ст. 63 Конституції України передбачає, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом;

- ст. 64 Конституції України передбачає, що Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України та ін. [1].

Тобто, Конституція України прямо вказує, що право на недоторканність її особистого життя (як основного, що порушується під час оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України) та його складових закріплено за кожною особою та є непорушним, однак в той же час може бути обмежене в законодавчо передбаченому порядку виключно з метою припинення вчинення нею злочинних діянь [1].

Разом з цим, слід відзначити, що вказаній групі нормативних актів входять й міжнародні договори, що ратифіковані Верховною Радою України. Наприклад, на думку авторського колективу підручника «Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю» найбільш значущими універсальними договорами з питань протидії злочинності є: Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього; Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами; Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних

агентів; Міжнародна конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього; Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму; Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності; Конвенція ООН проти корупції; Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму; Міжнародна конвенція для захисту всіх осіб від насильницьких зникнень; Конвенція про взаємну правову допомогу і видачу з метою боротьби з тероризмом; Конвенція про боротьбу з незаконними актами щодо міжнародної цивільної авіації та ін.[4].

Як приклад багатосторонніх цільових договорів, в яких є норми та інститути про відповідальність за окремі злочини, що зачіпають інтереси багатьох держав або всього світового співтовариства, можна назвати, зокрема: Конвенцію про попередження злочину геноциду і покарання за нього; Єдину конвенцію про наркотичні засоби 1961 р з поправками, внесеними в неї відповідно до Протоколу про поправки до Єдиної конвенції про наркотичні речовини 1961 р .; Конвенцію про психотропні речовини; Конвенцію ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин; Міжнародну конвенцію про боротьбу із захопленням заручників і ін.

До багатостороннім регіональним конвенціям (договорами, угодами), що має, як правило, також цільовий характер, тобто передбачають норми про відповідальність за окремі види злочинів або регламентує інші питання боротьби зі злочинністю в рамках певного регіону, відносяться: Європейська конвенція про видачу з Додатковими протоколами до неї (1975 і 1978 рр.); Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (і Протокол до неї 2003); Європейська конвенція про протидію торгівлі людьми; Конвенція Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності; Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах; Шанхайська конвенція про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом; Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах; Конвенція Ради Європи про попередження тероризму; Угода держав - учасниць СНД про обмін інформацією у сфері боротьби зі злочинністю тощо [4].

Водночас, аналізуючи положення міжнародного законодавства можна дійти висновку, що вони не регулюють здійснення безпосереднього оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України, однак визначають основні принципи, які не можуть бути порушені під час його здійснення.

Враховуючи вказане перед державою постає завдання унеможливити незаконне порушення прав та свобод особи під час оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України та встановити покарання за такі порушення.

Зокрема, з метою досягнення вказаних цілей законодавчо визначається виключний перелік суб'єктів, які мають право обмежувати прав та свобод особи, порядок таких обмежень та встановлюють покарання за порушення досліджуваного права особи визначено в Кримінальному Кодексі України [2]. Так, Кримінальний кодекс України визначає відповідальність за здійснення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України наявності відповідних підстав для цього та порушення основних принципів та свобод особи, зокрема в:

- статті 182 КК України «Порушення недоторканності приватного життя», яка в своїй положеннях закріплює, що незаконне збирання, зберігання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди або поширення цієї інформації у публічному виступі, творі, що публічно демонструється, чи в засобах масової інформації, - караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років;

- статті 359 КК України «Незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації», відповідно до якої незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації-карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на той самий строк. До того ж встановлено кваліфікуючі знаки такої діяння та збільшується

відповідно санкція за його вчинення («ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, за попередньою змовою групою осіб або організованою групою або заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, - караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років»)[2].

Отже, другу групу нормативних актів складають Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». Водночас, слід відмітити, деякі нормативні акти все ж таки доцільно віднести до третьої групи, оскільки вони в більшій мірі визначають організаційні оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України.

Зокрема, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 вказаного Закону підстав надається право проводити різні оперативно-розшукові заходи, які в своїй сукупності становлять заходи оперативного пошуку [5]. КПК України в свою чергу визначає основні принципи та організаційні засади такої діяльності в межах досудового розслідування кримінального провадження [3].

Водночас, з точки зору оперативно-розшукової діяльності представляє інтересу відомчі нормативні акти, однак здебільшого вони носять закритий характер.

У статті проаналізовано фундаментальні дослідження і погляди практиків щодо сучасного стану правового регулювання оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України, охарактеризовано сучасні проблеми та шляхи їх усунення.

Відмітимо, що аналіз емпіричного матеріалу дозволяє стверджувати, що в нормативних актах саме третьої групи містяться колізії та недоліки, які негативно впливають на проведення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України, зокрема:

- невизначеність порядку та організації залучення до проведення окремих заходів оперативного пошуку осіб, що негласно співпрацюють з поліцією;
- законодавча неврегульованість статусу окремих заходів оперативного пошуку та складових їх проведення;
- неврегульованість прав та обов'язків як суб'єктів здійснення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації так об'єктів контролю відносно яких вказані заходи здійснюються.

В той же час, аналіз чинного законодавства дозволяє стверджувати, що вказані недоліки доцільно усунути шляхом редагування таких нормативних актів як: КПК України, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», відомчі та міжвідомчі нормативні акти.

Висновки. Отже, підсумовуючи наведене можна дійти висновку, що процес правового регулювання оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України складається із великої кількості нормативних актів, положення яких мають спірні або неврегульовані аспекти та існує нагальна необхідність наукового обґрунтування та практичного впровадження змін та доповнень до них.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 26 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL : http://www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_№/webproc4_1?id. (дата звернення: 25.11.2018).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III []. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 25.11.2018).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення: 25.11.2018).
4. Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю. URL : https://stud.com.ua/44908/pravo/dzherela_mizhnarodnogo_spivrobotnitstva_schodo_protidiyi_zlochinnost_i (дата звернення: 25.11.2018).

5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. (дата звернення: 25.11.2018).

References

1. Konstytutsiya Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 26 chervnya 1996 roku № 254k/96-VR. URL : http://www.gksa2.rada.gov.ua/pls/zweb_№/webproc4_1?id. (data zvernennya: 25.11.2018).

2. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (data zvernennya: 25.11.2018).

3. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13 kvitnya 2012 r. № 4651-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (data zvernennya: 25.11.2018).

4. Mizhnarodne spivrobitnytstvo v borot'bi zi zlochynnistyuu. URL : https://stud.com.ua/44908/pravo/dzherela_mizhnarodnogo_spivrobitnitstva_schodo_protidiyi_zlochinnosti (data zvernennya: 25.11.2018).

5. Pro operatyvno-rozshukovu diyal'nist' : Zakon Ukrainy vid 18.02.1992 № 2135-XI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. (data zvernennya: 25.11.2018).

Надійшла до редакції 30 листопада 2018 р.

